

ВЗАЄМОДОПОМОГА ЯК ФОРМА СОЦІАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Прокопчук Крістіна Костянтинівна

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Сорочинська Оксана Андріївна,

кандидат педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Постановка проблеми. Із швидкими темпами розвитку сучасного суспільства та освітньої системи в Україні, розпочався новий шлях стратегічної переорієнтації поведінки дітей. У пріоритеті стає виховання в дітей відповідальності, розвиток творчості, яка в подальшому несе розвиток здібностей та бажання і вміння вчитися, а потім і працювати. Початкове навчання та виховання молодого покоління розпочинається із дошкільного віку, адже це дуже важливий етап становлення особистості, під час якого відбувається формування правильного мислення, усвідомлення дійсності та навколишнього середовища, а також самого себе, налагодження взаємодії із іншими людьми. Ще із малечку дитина вступає у складну систему взаємовідносин один із одним. Протягом століть люди жити і діяли саме за цими законами суспільства. Часте невиконання цих законів дуже ускладнювало взаємини із іншими. Тому, дотримання встановлених моральних норм є необхідним для того, аби люди існували в суспільстві.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика виховання взаємодопомоги у дітей старшого дошкільного віку активно описуються у роботах науковців: Л.Артемова, Я. Коломинського та С. Кулачківської, щодо проблеми здійснення взаємодопомоги під час спільної діяльності дітей. Щодо застосування ефективних засобів діяльності досліджувалось у роботах Л. Артемової, Р. Буре, В. Жуковської, Л. Крайнової, В. Павленчик та інших. У цих роботах аналізуються теоретичні відомості, щодо формування досвіду взаємодопомоги у дітей старшого дошкільного віку, завдяки методам ігрової діяльності.

Мета статті: дослідження особливостей прояву взаємодопомоги як форми соціальної взаємодії у дітей старшого дошкільного віку, виявлення умов, що сприяють її формуванню, а також розглянути педагогічні методи та прийоми, які сприяють розвитку навичок взаємодопомоги в дошкільному середовищі.

Виклад основного матеріалу. Дошкільний період – це найважчий період у житті кожної людини, коли починається формуватися всебічно розвинена особа, яка у своїй діяльності керується принципами добра, милосердя та гуманізму. Прищеплення цих принципів відбувається у процесі морального виховання дітей ще з раннього віку. Формування моральних якостей, таких як взаємодопомога є

досить важливим складовим у вихованні дітей. Цей процес має досить глибоке історичне походження, що пройшов складний та довгий шлях розвитку під первісних людей і до сьогодення [3].

«Взаємодопомога» є одним із ключових моральних якостей, що формується у дітей в дошкільному віці. Вона є досить соціально значущою у поведінці дитини, яка виявляється у підтримці, співпраці та готовності допомагати оточуючим. Процес формування «взаємодопомоги» відбувається поетапно під великим впливом дорослих. Основні фактори, що впливають на розвиток: наслідування (діти переймають поведінкові манери від батьків, вихователів та своїх товаришів); навчання через гру (у процесі ігрової діяльності в групах та виконання сюжетно-рольових завдань дошкільнята вчаться домовлятися між собою та підтримувати одне одного); система заохочень (похвала та визнання гарної поведінки стимулюють розвиток взаємодопомоги) та спільна діяльність завжди сприяє розвитку співробітництва та готовності допомогти один одному. Взаємостосунки у діток в дошкільному віці є достатньо важливим аспектом їх соціального розвитку. У цьому процесі взаємодії між дітьми включаються такі чинники, як спілкування, співпраця, обмін емоціями та набуття навичок вирішення конфліктних ситуацій. Розвиток взаємостосунків допомагає формувати соціальні навички та емпатію, а також відповідальність та моральні якості [2].

У дошкільному віці емоційна сфера дитини розвивається інтенсивно, і цей розвиток тісно пов'язаний зі здатністю до взаємодопомоги. Емпатія – це здатність відчувати емоційний стан іншої людини. Дошкільник, який починає розуміти, що інша дитина сумує, втомилася або потребує підтримки, набуває мотивації допомогти. Така поведінка – не лише вияв доброти, а й свідчення розвитку глибших емоційних процесів. Співпереживання – активне реагування на почуття інших. Якщо дитина бачить, як її товаришеві боляче, і намагається його заспокоїти, вона вчиться брати на себе частину емоційної відповідальності. Це є важливим кроком до усвідомленої взаємодопомоги [4].

Гра це провідна діяльність у дошкільному віці, де діти активно навчаються соціальній взаємодії. У грі природно виникають ситуації, що потребують взаємодопомоги. Наприклад, одна дитина не може зібрати із конструктора вежу, інша це бачить та пропонує свою допомогу, пояснюючи як її скласти. У процесі освітньої роботи діти вчаться працювати в парах, групах, обмінюються набутими раніше знаннями, допомагають одне одному. Для прикладу, дитина пояснює іншій, як правильно тримати олівець або як вірно виконати завдання з математики. У щоденних побутових ситуаціях діти також практикують взаємодопомогу, що формує навички самообслуговування й турботи про інших. Наприклад, одна дитина не може застігнути кофтину, щоб разом піти на вулицю, друг чи подруга пропонує свою допомогу. У процесі навчання до взаємодопомоги виявляються такі ознаки, як ініціативність (дитина самостійно проявляє ініціативу у допомозі); регулярність (допомога відбувається неодноразово, а систематично); уважність (виникає, коли хтось постійно помічає, що дитина потребує допомоги); вміння домовлятися (виникає тоді, коли

навчилися узгоджувати дії у парі чи групі); позитивне ставлення до допомоги іншим (відчувається радість від дитини, коли її допомога прийнята іншою, без винагороди) та емоційна включеність (прояв співчуття, підтримки та щирості до інших) [5].

Використання різних методів та прийомів дозволяють виявити рівень сформованості взаємодопомоги у дітей старшого дошкільного віку. Педагогічні концепції М. Монтесорі та В. Сухомлинського робили акцент на самостійній діяльності дітей та умінні співпрацювати. У закладах дошкільної освіти запроваджують спеціальні ігри, спільні проєкти та колективну і групову роботи. Завдяки іграм вони навчаються соціальним нормам, таким як: засвоювати правила поведінки, етикету та взаємоповаги. Відбувається подолання конфліктів, під час яких діти стикаються у грі та вчаться вирішувати суперечки мирним шляхом. У грі відбувається поступове зміцнення дружніх стосунків, де діти згуртовуються та підтримують одне одного. Приклади ігор для розвитку взаємостосунків: «Чарівний клубок» – тут діти передають клубок ниток і називають якості один одного. «Разом ми сильніші» – це командна гра на співпрацю, яка вчить дітей працювати разом. «Жива скульптура» – у цій грі розвивається невербальне спілкування дітей. «Коло довіри» – у даній грі використовуються вправи для розвитку довіри та підтримки в групі [1].

Висновки. Застосування ігрових засобів у процесі виховання дітей старшої дошкільної групи в закладах дошкільної освіти є ефективним інструментом розвитку соціальних навичок, зокрема взаємодопомоги. Гра створює природні умови для спілкування, співпраці та колективного вирішення проблемних ситуацій, що сприяє формуванню в дітей чуйності, відповідальності та готовності підтримати однолітків.

Список літератури

1. Сташук А.В. Формування навичок взаємодопомоги у дітей дошкільного віку в процесі спільної праці. Чернігів. 2023. С. 9-16.
2. Лущик Є.Г. Морально-етичне виховання URL: <https://naurok.com.ua/dopovid-moradno-etichne-vihovannya-394967.html> (дата звернення 1.02.25)
3. Сухомлинський В.О. Як виховати справжню людину. 1990. С. 263.
4. Лазаревич С. Емоційно-ціннісний розвиток дошкільника. «Дошкільне виховання» №12. 2009. С. 12-14.
5. Павелків Р.В., Цигипало О.П. Дитяча психологія. Навчальний посібник. 2010.